

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARININ TURİSTİK ÜRÜN OLARAK GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ALTERNATİF ÖNERİLER

Ali TÜRKER*

İsa ÇELİK**

Öz

UNESCO, 2003 yılında gerçekleştirmiş olduğu genel konferansında "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini" imzalamıştır. Türkiye ise bu sözleşmeye 2006 yılında 5448 sayılı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" ile dâhil olmuştur. Bu çalışmanın temel amacı somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak mevcut kullanımı üzerinde durmak ve alternatif ürün geliştirme örnekleri verebilmektir. Bu amaçla birinci bölümde kültür ve somut olmayan kültürel miras kavramları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras sözleşmesine dâhil olma süreci ve Türkiye'nin SOKÜM envanteri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde, turizm kavramı tanımlanmış ve dünyada ve Türkiye'de turizmin mevcut durumu hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde ayrıca kültür ve turizm ilişkisine değinilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak değerlendirilmesine ilişkin örnek çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür, SOKÜM, Turizm, Turistik Ürün.

Alternative Proposals for Tourist Product Development of Intangible Cultural Heritage Elements

Abstract

UNESCO signed "Convention on the Protection of Intangible Cultural Heritage" in General Conference in 2003. Turkey became a member by signing specifically the article 5448 named as "Law on Ratification of the Convention on the Protection of Intangible Cultural Heritage" in 2006. The main purpose of this study is to focus upon intangible cultural heritage elements as tourist product and to give alternative product development examples. For this purpose, the first part of the study focuses on the concepts of culture and intangible cultural heritage. In the second part, the process of Turkey becoming a member in intangible cultural heritage and intangible cultural Heritage (ICH) of Turkey were evaluated. In the third part, the concept of tourism was defined and information about the current state of tourism in Turkey and the World was provided. This chapter also discussed the relationship between culture and tourism. In the conclusion part of the study, the exemplary solutions were presented for the elements of intangible cultural heritage as tourism products.

Keywords: Culture, ICH, Tourism, Tourist Product

* Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, aturker@mu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, isacelik@mu.edu.tr

1. Giriş

1980'li yılların başları ile birlikte dünyada yaygınlaşmaya başlayan küreselleşme kavramı siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda pek çok sonuç doğurmuştur. Küreselleşme ile birlikte pek çok şey gibi kültürel değerlerin de ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmaya başladığı gözlemlenmektedir. Olumlu ve olumsuz pek çok sonuç doğuran bu sürecin karşısında durulması mümkün olmadığından, sürecin olumsuz sonuçlarının en aza indirilmesine çalışılması daha doğru olacaktır. Kültür ve kültürel miras kavramları da küreselleşme sürecinden doğrudan etkilenildiğinden bu iki kavramın korunması amacıyla gerekli çabanın gösterilmesi gerekmektedir. Kültür, bir milleti diğerlerinden farklı kılan yaşam biçimleri ve her milletin kendisine has olan milli değerleridir (Ergin, 1986: 31-37). Bilgiyi, sanatı, ahlakı, örf ve adetleri, insanın içinde yaşadığı toplumdan kazandığı bütün yetenek ve alışkanlıkları kapsayan, atalardan miras kalan maddi- manevi değerler bütünü olan kültür, millet kavramının temellerinden biridir (Kafesoğlu, 1992:15). Bu değerler başka kuşaklara, başka zamanlara aktarılmadığında "kültür" olma özelliği kazanamaz (Kolaç, 2009:20).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) kültürel mirasın korunması yönünde önemli çalışmalar yapmış ve yapmaktadır. 1972 yılında kabul edilen "Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesini" bu adımlardan ilki olarak sıralamak mümkündür. Aynı örgüt tarafından 1989 yılında "Geleneksel ve Popüler Kültürün Korunması Tavsiye Kararı" alınmıştır. 1995 yılından itibaren ise 1999 yılına kadar süren seminerler dizisi ile bu alanda duyarlılık arttırılmaya çalışılmıştır. UNESCO'nun 32. Genel konferansında, 2003 yılında ise "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" imzalanmıştır (Kolaç, 2009:21). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, "somut olmayan kültürel mirası korumak; ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek; somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde

duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği, uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak" amacıyla imzalanmıştır. Bu bağlamda sözlü anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları gelenekleri somut olmayan kültürel miras başlıkları olarak belirlenmiştir.

İkinci dünya savaşından sonra giderek yaygınlaşmaya başlayan turizm faaliyetleri bugün bir milyardan üzerinde insanın katıldığı ekonomik bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hareketlilikte 1980'li yıllardan önce tatil nedenleri içerisinde bedeni dinlenme ihtiyacı ön plana çıkmış iken 1980'lerden sonra farklı kültürleri tanıma isteği giderek önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzde de seyahat eden insanların önemli bir kısmı ziyaret ettikleri ülkenin kültürünü öğrenme isteği içerisinde bulunmaktadır. Turizmin, yerel halkın kültürel değerlerini kaybetmesi gibi olumsuz etkilerinin olduğu söylene de sürdürülebilir turizm çerçevesinde planlı bir şekilde yapılan turizm faaliyetlerinde kültürel değerlerin kaybedilmesi bir tarafa, daha iyi korunmasının da mümkün olabileceği düşünülmektedir. Küreselleşme gibi insanların turizm faaliyetinde bulunmalarına engel olmak da mümkün olmadığı için gerçekleşen bu faaliyetin ülkemizin kültürel değerlerinin korunmasına hizmet edecek şekilde organize edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) unsurlarının turizm aracılığıyla nasıl korunabileceğine ilişkin öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla öncelikle kültür ve somut olmayan kültürel miras kavramının tanımı yapılmıştır. Türkiye'nin sahip olduğu hangi kültürel miras unsurlarının sözleşme kapsamına dahil edildiği belirtildikten sonra turizm hakkında bilgi ve turizmde kültürel miras unsurlarının kullanımından örnekler verilmiştir. Sonuç bölümünde ise yazarlar tarafından belirlenen yedi kültürel miras unsurunun nasıl turizm ürünü olarak değerlendirilebileceğine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

1.1. Kültür ve Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Kavramları

Kültür kelimesinin kökeni, Latincedeki “Cultura” ya da “Colere” kelimelerine dayanmaktadır. Klasik Latince de bu kelime, “bakmak” ya da “yetiştirmek” anlamlarına gelmektedir. Kavramın tarım literatüründe de ekip biçmek, sürmek ve ürün yetiştirmek gibi anlamlara geldiği görülmektedir. İnsan deneyimi ve insanın yaşama tarzı olarak anlam kazanması ise ilk defa Almanya’da, 1750’li yıllarda görülmeye başlanmıştır (Uygur ve Baykan, 2007:33). 18. yüzyılın sonlarında, insanın zihinsel kapasitesinin yarattığı bir değer olarak kullanılmaya başlanan kavramın 1843 yılında Gustav Klemn’in “İnsanlığın Genel Kültür Tarihi” adlı kitabında insan topluluğunun yetenek ve becerileri, sanatları ve gelenekleri olarak topyekun yaşama tarzı şeklinde anlam kazandığı gözlemlenmektedir (Uygur ve Baykan, 2007:33). 18 ve 19. yüzyıllarda yaşanan sınıf mücadelelerinin de etkisiyle kavramın yanlış tanımlandığı ve kelimenin başlangıçtaki mütevazı anlamlarından çok farklı anlamlar taşımaya başladığı gözlemlenmiştir. Farklı kültürler arasındaki ayrımları bazen evrim adıyla belirlemeyi arzulayan sosyal eleştirmenler için kültür; sembolleri edebiyatı, sanatı, müziği ve bazıları için bunları şekillendiren toplumun kurumları, değerleri ve deneyimleri aracılığıyla belli bir toplumun yaratıcı ifadesi olarak tanımlanmıştır. Böyle bir yaratıcı ifadenin bir nesilden diğerine aktarılan kültürel mirası oluşturduğu farz edilmektedir. Bu yaklaşıma dayanılarak kültürler; yüksek kültür, köylü kültürü, halk kültürü, popüler kültür ve kitle kültürü gibi farklı sınıflandırılmalara tabii tutulmuştur (Briggs, 2007:99).

Türkçede kültür ile ilgili ilk çalışmalar batı dünyasındaki kültür konulu tartışmalara yabancı kalmayan Osmanlı aydınlarınca yapılmıştır. Bu aydınlardan Ziya Gökalp, Arapça kökenli “hars” ve “tehzib” sözcüklerinin kültür kelimesinin karşılığı olabileceğini öne sürmüş, sonradan daha demokratik ve milli bulduğu için, “hars” kelimesinde karar kılmıştır. Cumhuriyet sonrası kurumlardan Türk Dil Kurumu, başlangıçta Fransızcadan aldığı “cultura” kelimesinin ilk anlamını göz önüne almış ve bu kelimenin karşılığı olarak “ekin” kelimesini önermiş, ancak bu kullanım yaygınlaşmamıştır (Turan, 1994:11). Günümüzde Türk Dil Kurumu kelimeyi, tarihsel, toplumsal

gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Günümüzde kültürün farklı sınıflandırmaları bulunmakla birlikte en genel sınıflandırmalardan birinin maddi kültür ve manevi kültür şeklinde olduğu ifade etmek mümkündür. Bir toplumun sahip olduğu binalar, araç-gereçler, giysiler vb. somut varlıklar maddi kültür başlığı altında ele alınırken; toplumun inançları, gelenekleri, normları, düşünce biçimleri gibi kavramlar manevi kültür unsurları başlığı altında ele alınmaktadır. Bu sınıflandırmaya paralel olarak somut kültür ve soyut kültür sınıflandırılmasının da literatürde yer aldığı gözlemlenmektedir. Kimi kaynaklarda maddi kültür yerine “somut”, manevi kültür yerine ise “soyut” ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. UNESCO ise 2003 yılında Paris’te düzenlenen 32. genel konferansında imzalanan “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” ile kültür sınıflandırmalarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Her ne kadar somut kelimesinin karşılığı olarak soyut kelimesinin kullanılması gerektiği aklagelse de UNESCO’nun bu ifadeyi tercih etmediği görülmektedir. Bu nedenle kavramın daha net anlaşılabilmesi için biraz daha yakından incelenmesi gerekmektedir. Somut; elle tutulan, gözle görülen, açık seçik özellikleri algılabilen olarak tanımlanırken, soyut ise; somut kelimesinin karşılığı ve zıt anlamlısı olarak, elle tutulmayan, gözle görülmeyen, ancak düşünce dünyamızda var olan nesne dünyası dışındaki ve daha çok algılamaya ve kavramaya yönelik söylem ve olguları ifade etmektedir (Ekici, 2004). Örnek vermek gerekirse, kıyafet, yemek, yapılar gibi eserler somut kültür unsurlarını oluştururken inanç, gelenekler, tarihi değerler, toplumsal değerler, el işçiliği, maniler, şarkılar gibi unsurlar soyut kültür unsurlarını oluşturmaktadır. Dikkat edilirse soyut kültür unsurlarında inanç ve manevi değerler gibi unsurların yanında maniler, şarkılar, el işçiliği gibi unsurların da yer aldığı gözlemlenmektedir. Soyut kelimesinin bu unsurların tamamını ifade etmesi ve UNESCO’nun ise ikinci grup örneği tanımlamak istemesi nede-

niyle soyut kelimesinin kullanılması doğru bulunmamıştır. UNESCO soyut kavramı yerine “somut olmayan” ifadesini tercih etmiştir. Dolayısıyla söz konusu ifadenin somut kelimesinin zıt anlamlısı olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. UNESCO bu tercihle, somut olmayan ifadesinin İngilizcedeki karşılığı olan “intangible” kelimesini ifade etmek istemiştir. İngilizcede bu kelimenin halk bilgisi yaratmalarının tamamını kapadığı görülmektedir. Sözlü, görsel, uygulamaya yönelik, işitsel (müziksel) bütün halk bilgisi yaratmaları somut olmayan kavramının içerisinde yer almaktadır (Ekici, 2004).

UNESCO sözleşmede somut olmayan kültürel mirası; toplulukların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar olarak tanımlamıştır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılmakta ve onlara kimlik ve devamlılık duygusu verilmektedir (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003: madde 2). Bu bağlamda somut olmayan kültürel miras kapsamında;

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, efsaneler, halk hikâyeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.),
- Gösteri sanatları (karagöz, meddah, kukla, halk tiyatrosu vb.),
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler (nişan, düğün, doğum, nevrüz, vb. kutlamalar),
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar (geleneksel yemekler, halk hekimliği, halk takvimi, halk meteorolojisi vb.),
- El sanatları geleneği (dokumacılık, nazar boncuğu, telkari, bakırcılık, halk mimarisi) sıralanmaktadır.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinin temel amacı; adından

da anlaşılacağı gibi yukarıda sıralanan maddeler kapsamına giren kültürel miras unsurlarının korunması için gerekli önlemlerin alınmasıdır. Bunu sağlayabilmek için; somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değer birliği ağlamak; uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak; ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek sözleşmenin diğer amaçları içerisinde sıralanmaktadır (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003: madde 1).

Sözleşme uyarınca her taraf devlet somut olmayan kültürel mirasın korunması etkinlikleri çerçevesinde, toplulukların, grupların ve gerekli durumlarda bu mirası yaratan, sürdüren ve nakleden bireylerin, mümkün olan en geniş biçimde katılımlarını sağlamaya ve bunların yönetime etkin olarak iştiraklerini gerçekleştirmeye gayret etmekle yükümlüdür. İlgili taraf devletler kendi bünyelerinde mevcut bulunan potansiyel somut olmayan kültürel miras unsurlarının bir listesini oluşturmak, bu listenin güncelleştirilmesini sağlamak ve yayımı ile ilgili ölçütleri UNESCO bünyesinde bu amaçla kurulan komitenin onayına sunmakla yükümlüdür. Komite, somut olmayan kültürel mirası daha gözle görülür kılmak, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve kültürel çeşitliliğe saygı içinde diyalogu desteklemek için, ilgili taraf devletlerin teklifi üzerine, insanlığın somut olmayan kültürel mirasının bir listesini hazırlamak, güncelleştirmek ve yayımlamakla yükümlüdür. Acil koruma gerektiren somut olmayan kültürel miras unsurlarında ise komite, uygun koruma önlemlerini almak amacıyla, bir Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi hazırlamak, bu listeyi güncel tutmak ve yayımlamakla yükümlüdür. Söz konusu listeler doğrultusunda UNESCO listelenen miras unsurlarının korunabilmesi için uluslararası yardım fonları oluşturmaktadır. Bu yardım fonları; korumanın çeşitli yönlerine ilişki incelemeler, uzman ve uygulamacı sağlanması, gerekli personel eğitimi, norm oluşturucu metinlerin ya da başka önlemlerin düzenlenmesi, altyapı oluşturulması ve işletilmesi, donatım ve beceri sağlanması ve gerektiğinde düşük faizli borç ve bağlı

dahil olmak üzere başka mali ve teknik yardımlar şeklinde kullanılabilir.

1.2. Türkiye’de SOKÜM Süreci ve SOKÜM Unsurları

Türkiye, 2006 yılında 5448 sayılı “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ile UNESCO’nun bu sürece dahil olmuş ve 27 Mart 2006 tarihinde resmen taraf devlet olmuştur (www.aregem.kulturturizm.gov.tr). Bu tarihten itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın, 4848 Sayılı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 13. maddesine göre Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü icracı birim olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, il müdürlükleri aracılığıyla ülkemizde yer alan potansiyel SOKÜM unsurlarının listesini hazırlamakta ve her yıl bu listelerden Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’nün incelemeleri sonucu seçilen kültürel miras unsurlarını korunması amacıyla UNESCO’ya sunmaktadır. Bu bağlamda; 2003 yılında meddahlık; 2005 yılında Mevlevi sema törenleri; 2009 yılında aşıklık, karagöz ve nevrüz; 2010 yılında geleneksel sohbet toplantıları, Kırkpınar yağlı güreşleri ve Alevi-Bektaşî Ritüeli olarak semah; 2011 yılında tören keşkeği geleneği ve 2012 yılında ise mesir macunu festivali UNESCO’ya sunulmuştur. 2011 yılından itibaren her yıl taraf devletlerin sadece bir dosya teklifi vermesi zorunluluğu getirilmesi nedeniyle Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’nün çalışmaları içerisinde ileriki yıllarda sunulmak üzere; aşure, Türk kahvesi, ebru sanatı, nazar boncuğu, Ahlat taş işçiliği, Giresun İli Çanakçı ilçesindeki ıslık dili dosyaları da hazırda bekletilmektedir.

Söz konusu kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak nasıl değerlendirilebileceği hakkında fikir sahibi olabilmek için öncelikle bu unsurlar hakkında kısaca bilgi sahibi olmak gerekmektedir (www.aregem.kulturturizm.gov.tr):

a) Meddahlık: Hikaye söyleme sanatı olarak tanımlanan meddahlık geleneğinin en önemli unsuru olan “meddah”, topluluk önünde çeşitli hikayeler anlatan ve taklit sanatı

yaparak halkı eğlendiren sanatçı anlamına gelmektedir.

b) Mevlevi Sema Törenleri: Sema; Allah’a ulaşma yolunun derecelerini sembolize eden, içinde dini öğe ve temalar barındıran ve bu haliyle ayrıntılı kural ve niteliklere sahip bir tören olarak tanımlanmaktadır. Sema Töreni, Mevlevilik kültürünün doğru olarak aktarılabilmesi için mekanlarda gelenekten gelen Mevlevi Müziği eşliğinde icra edilir ve birbiriyle bütünlük içinde farklı tasavvufi anlamlar ifade eden kısımlardan oluşmaktadır.

c) Aşıklık Geleneği: Aşıklık geleneği usta-çırak ilişkisi ile yıllara yayılarak öğrenilen Türkçenin inceliklerine hakim olmayı gerektiren bir sanattır. Anadolu aşıklık geleneğinde saz çalarak şiir okuyan, halk hikayeleri anlatan gezgin şairlere “aşık” adı verilmiştir.

d) Karagöz: Türklerin, gölge tekniğinden yararlanarak kendi sanat ve estetik anlayışlarına göre geliştirip oynattıkları gölge oyununa Karagöz denilmektedir. Karagöz, deve veya manda derisinden yapılan, “tasvir” adı verilen insan, hayvan veya eşya şekillerinin çubuklara takılıp arkadan verilen ışıkla beyaz perde üzerinde hareket ettirilmesi esasına dayanan gölge oyunudur. Karagöz oyununun baş tipleri “Karagöz ve Hacivat”tır.

e) Nevruz: Farsça nev (yeni) ve ruz (gün) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen ve “yenigün” anlamını taşıyan Nevruz, Orta Asya’da yaşayan Türkler, Türkiye Türkleri ve İranlıların yılbaşı olarak da kutladıkları gündür. Gece ile gündüzün eşit olduğu miladi 22 Mart, Rumi 9 Mart tarihine rastlayan Nevruz, tabiatın kıştan kurtuluşunun bolluk ve berekete kavuşmanın simgesi olması yanında, toplumların yaşamlarındaki hareketliliklerin, başlangıçların ve dönüm noktalarının da ifade edildiği bir gün olma hüviyetini taşır.

f) Geleneksel Sohbet Toplantıları: Sayıları farklı yörelerde, farklı sembollerle oluşan erkek gruplarının yılın özellikle kış aylarında ve haftada bir gün olarak rutinleşen bir periyotta, belli kurallar çerçevesinde bir araya gelerek manevi akrabalıklar kurdukları sosyal dayanışma işlevli mevsimsel ve geleneksel toplantılardır.

g) Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali: Kırkpınar Yağlı Güreşleri 14. Yüzyılda Rumeli'de doğmuş, günümüze kadar uzanmış 648 yıldır yapıla gelen dünyanın en eski festivallerinden birisidir. Vücutlarına yağ sürerek güreşen bu kişilere "pehlivan" denir. Pehlivan karakteri, Türkler için önemli bir kültürel kimlik unsurudur. Güreş ve şenlikler 'Er Meydanı' denilen alanlarda yapılır. Pehlivan, güreş ağası, cazgır, davul-zurnacı, yağcı, peşgirci gibi geleneksel giysili bir grup tarafından, bir dizi tören ve ritüellerle yürütülen bu etkinlik Türkiye'de büyük bir coşkuyla izlenir.

h) Alevi-Bektaş Ritüeli, Semah: Anadolu Alevilerince Cem'lerde icra edilen on iki hizmet içerisinde yer alan ve cemin asli unsurlarından sayılan semahlar, cem aşkıları olan "zakir" lerin çaldığı saz eşliğinde söylenen sözlere bağlı olarak, "semahçı" adı verilen hizmet sahipleri tarafından, müziğin ritmine uyularak yapılan mistik ve estetik vücut hareketleri olarak tanımlanırlar.

i) Tören Keşkeği Geleneği: Keşkek ritüeli, geleneksel düğün törenleri başta olmak üzere, bayramlar, hayırlar, yağmur dualarında, ortak işgücü ve paylaşım dayalı olarak, geleneğin belirlediği kurallar dâhilinde gerçekleştirilen bir yemek ritüelidir. Bu ritüelde, kadın ve erkek gruplarının toplu olarak iş paylaşımı ve katılımıyla, büyük kazanlarda ve açık ateşlerde, buğday ve etin birlikte pişirilmesiyle "keşkek" adı verilen bir yemek hazırlanıp, sunulur. Keşkek pişirilmeden önce buğdayın, pişirilme sırasında ise yemeğin ortak bir ritimle dövülmesi, ritüelin sembolik yönlerini oluşturur.

j) Mesir Macunu Festivali: Mesir Macunu Festivali, Manisa il merkezinde, 470 yıldan bu yana devam eden, çeşitli geleneksel uygulamaları içeren geniş katılımlı bir festivaldir. Türkiye genelinde bilinen ve benimsenen Festival, şifalı bir yiyecek olduğu kabul edilen mesir macununun paylaşılmasına ilişkin tarihsel bir öyküye dayanır. Festival etkinlikleri mesir macununun dualanarak "karılması" ve pişirilmesiyle başlar. Şifa dilekleriyle dualanan macun, Sultan Camii minaresi ve kubbelerinden halka saçılır. Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen binlerce kişi, atılan macunları yere

düşmeden havada yakalayabilmek için birbirleriyle yarışır.

k) Turizm ve Kültür

İnsanların devamlı olarak yaşadıkları yer dışında tüketici olarak tatil dinlenme, eğlence, kültür vb. ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketleri olarak tanımlanan turizm faaliyeti insanların yüzlerce yıldır gerçekleştirmekte oldukları bir faaliyet olma özelliğini taşımaktadır (Sezgin, 2001:14). Başlangıçta Olimpiyat oyunlarına katılım, sağlık amacıyla şifalı suların buldukları bölgelerin ziyareti, dini anlamda kutsal sayılan yerlerin ziyaretleri gibi amaçlar taşıyan seyahatler kaşiflerin ortaya çıkması ile yeni yerler görme, maceralar yaşama, keşfetme dürtülerini de kapsayan farklı bir boyut kazanmıştır. Ancak günümüzdeki anlamıyla kitlesel katılımın gerçekleştiği turizm faaliyetlerinin ilk olarak ikinci dünya savaşından sonra görülmeye başladığını ifade etmek mümkündür. Özellikle savaş sırasında Avrupa'da asker taşımak amacıyla oluşturulan demiryolu ağları ve yine savaş amacıyla geliştirilen kargo uçaklarının savaş sonrasında ulaşım araçlarına dönüştürülmesi ile dünyada ulaşım daha hızlı ve ekonomik bir hal almaya başlamıştır (Sezgin, 2001:23). İkinci Dünya Savaşına kadar sadece aristokratların veya kaşiflerin, zorlu koşullara katlanmak şartı ile gerçekleştirebildikleri uzun mesafeli seyahatler ikinci dünya savaşından sonra toplumun çoğunluğunun gerçekleştirebileceği faaliyetler haline dönüşmüştür. Ülkemizde ise her ne kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine dayanan Orient Express ile başlayan bir turizm tarihinden bahsediliyor olsa da 1982 yılında kabul edilen Turizm Teşvik Kanunu'nu ülkemizin turizm tarihinin miladı olarak kabul etmek doğru olacaktır. Zira bu kanunla birlikte ülkemizde de turizm alanında alt ve üstyapı yatırımlarının büyük oranda arttığını ifade etmek mümkündür.

Günümüzde turizm faaliyetinin geldiği noktayı Dünya Turizm Örgütü'nün verileri üzerinden açıklamak yerinde olacaktır. Dünya Turizm Örgütü'nün 2012 yılı verilerine göre günümüzde 1.035 milyar insan turizm faaliyetinde bulunmaktadır. Sektörün dünya ekonomisine katkısı ise 1.2 trilyon doları bulmakta-

dır (www2.unwto.org). Ülkemiz 2012 yılında 31.6 milyon turist ve 23,44 milyon dolar turizm geliri ile dünya turizm sıralamasında altıncı sırada yer almaktadır (www.kultur.gov.tr). Gerek dünya ekonomisi gerekse ülke ekonomisi için son derece önemli sektörlerden biri olan turizm sektörü günümüzde ortaya çıktığı ilk zamanlardaki deniz-kum-güneş üçlüsünden farklı bir şekil almıştır. 1970'li yıllarda dinlenme, deniz, sıcak iklim merkezli gelişme gösteren dünya turizm hareketleri 1980'li yıllardan sonra daha çok kültür amaçlı olarak değişmeye başlamıştır. Ülkemizde de Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre ülkemizi ziyaret eden turistlerin ziyaret amaçları içerisinde gezi ve eğlence (%58) amacından sonra kültür turizminin (%6,4) yer aldığı gözlemlenmektedir (www.kultur.gov.tr). Her ne kadar yüzde olarak oran düşük görünse de dünya turizm eğilimleri de dikkate alındığında kültür turizminin ülke turizminin geleceğini belirleyen bir faktör olacağı kuşkusuzdur.

Çağdaş ve tarihi kültürlere ait somut ve somut olmayan değerlerle ilgili olarak, onları görme, haklarında bilgi ve deneyim edinme amacıyla gerçekleşen ve bununla ilgili ürün ve hizmetlerin satın alınmasına bağlı olarak doğrudan ve dolaylı faaliyetlerden oluşan bir turizm olgusu (Gülcan, 2010:102) olarak tanımlanabilecek kültür turizmi gelir sağlayıcı etkisinin yanı sıra kültürel değerlerin korunmasına katkısı nedeniyle de üzerinde durulması gereken bir turizm şeklidir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002:189). Çünkü kültür turizmi sayesinde somut ve somut olmayan kültürel değerler turistik birer ürün haline getirilerek korunabilmektedir. Söz konusu kültür unsurlarının turistik ürünler haline getirilmesiyle maddi kazanç sağlama aracına dönüştürülmesi bu değerlerin tekrar canlandırılması ve yerel halkın bu değerlere sahip çıkmasına da katkı sağlamaktadır (Uygur ve Baykan, 2007). Ancak turizmin olumlu etkileri sayesinde kültürün korunmasının mümkün olduğunu ifade etmek iyi niyetli bir yaklaşım olmakla birlikte yetersiz kalacaktır. Zira, turizmin olumsuz etkilerinin de var olduğu ve bu olumsuz etkilerin kültürel değerlerin yozlaşmasına veya tamamen kaybolmasına neden olabileceği unutulmamalıdır. Kültürel değerlerin kontrolsüz ve plansız bir şekilde turistik ürün olarak kullanılması somut

ve somut olmayan kültürel değerler üzerinde yıkıcı etkiler yaratabilecektir. Somut kültürel miras üzerindeki zarar yapıların, binaların tahrip olması şeklinde olabileceğinden kısmen telafi edilebilir zararlar şeklinde ortaya çıksa da özellikle somut olmayan kültürel değerler üzerinde oluşabilecek zararlar geri dönüşü olmayan kayıplara neden olabilecektir.

Ülkemizde kültür turizmi denildiğinde akla en çok gelen turistik ürünler somut kültürel değerler olmaktadır. Ören yerleri, saraylar, hanlar, antik kentler gibi Anadolu topraklarında yaşamış pek çok uygarlığa ait kültür varlıkları ülke turizmi açısından turistik ürün olarak değerlendirilmektedir. Kapadokya, Topkapı Sarayı, Efes Antik Kenti, Aspendos Tiyatrosu ve daha pek çok kültürel değer günümüzde müze olarak turizmde kullanılmaktadır. Somut olmayan kültürel miraslar açısından değerlendirildiğinde ise el işçiliği (ebru, hat, sedef kakma vb.), sema gösterileri, halk oyunları gibi kültürel unsurların günümüzde halihazırda turistik ürünler olarak değerlendirildiğini ifade etmek mümkündür. Özellikle resort otellerin bünyesinde yer alan animasyon ekiplerinin kimi zaman somut olmayan kültürel değerleri turistlere yansıttıklarını ifade etmek mümkündür. Ayrıca Kapadokya bölgesinde gerçekleştirilen Türk Gecesi organizasyonlarında halk oyunları ve sema gösterilerinin turistik ürün olarak sunulduğunu ifade etmek mümkündür. Bodrum, Marmaris, Fethiye, Antalya gibi kıyı şeridinde gerçekleştirilen Türk Gecesi etkinliklerinde ise maalesef kültürel değerlerin sunulduğunu ifade etmek pek de mümkün olamamaktadır. Ancak bununla birlikte söz konusu bölgelerde gerçekleştirilen köy turları ise köy yaşam tarzı, köy kıyafetleri, el sanatları gibi kimi kültürel unsurların turistlere tanıtılması mümkün olmaktadır. Karadeniz bölgesini özgü yayla kültürü de özellikle yerli turistler tarafından talep görmesi ile birlikte son yıllarda turizme sunulmuş bir başka somut olmayan kültürel miras örneğini oluşturmaktadır.

Urfa bölgesinde sıra gecesi, Konya'da sema gösterileri, İstanbul'da saray mutfağı, Mardin'de sedef kakma, ülkemizin her yöresinde yöresel yemekler, nazar boncuğu, halk oyunları ve daha pek çok somut olmayan kültürel miras unsurları turistik ürün olarak kul-

lanılmaktadır. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi temel problem söz konusu bu kültürel unsurların planlı bir şekilde turistik ürün haline getirilmesi gerekliliğidir. Her unsur turistik ürün olarak değerlendirilme potansiyeline sahip olmakla beraber sadece turistik ürün oluşturma süreçleri doğru planlanmış olan kültürel değerlerin korunarak kullanılmasından söz edilebilmektedir. UNESCO'nun temel amacının söz konusu kültürel unsurların korunması olduğu unutulmamalı ve bu unsurlar turistik ürünlere dönüştürülürken sürdürülebilir turizm çerçevesinde koruyarak ve mümkünse geliştirerek kullanmak temel prensip olarak belirlenmelidir.

2. Sonuç ve Öneriler

Turistik ürün geliştirmek süreç işidir. Etkin bir pazarlama araştırması yapıldıktan sonra tüketiciye sunulabilecek alternatifler belirlenmeli, belirlenen alternatifler üzerinde örnek çalışmalar yapılmalı, örnek çalışmaların turist beklentilerine cevap verip vermediği gözlemlendikten sonra eksiklikleri giderilerek ürün, turistik ürün olarak pazara sunulmalıdır. Ancak ülkemizde çoğu ürünün herhangi bir ürün geliştirme süreci dikkate alınmadan, daha çok tüketicinin talebi doğrultusunda şekillendiği gözlemlenmektedir. Ülkemiz turizm sektöründe daha çok talep arzı yaratmaktadır. Bu nedenle birçok unsur plansız bir şekilde turist kullanımına sunulmaktadır. Bu plansızlık, özellikle somut olmayan kültürel miras unsurları gibi kaybedildiğinde geri dönüşü mümkün olmayacak unsurlarda ciddi problemler yaratabilmektedir. Günümüzde turistik ürün olarak sunulan somut olmayan kültürel miras unsurları yanlış pazarlama faaliyetleri nedeniyle; yozlaşma, orijinalliğinin kaybolması, gerçek değerinde sergilenememesi gibi pek çok problem ile karşı karşıya bulunmaktadır. Söz konusu bu problemlerin çözümlenmesinin ön koşulu planlı harekettir. Çalışmanın bu bölümünde bazı SOKUM unsurları için alternatif ürün geliştirme örnekleri verilecektir.

Sürdürülebilir turizmin temel şartlarından biri, turizm gelirlerinin yerel halka yayılmasıdır (TUSİAD, 2012:20). Yerel halk turizmden ne kadar çok gelir elde eder ise turizme o denli yüksek sahip çıkacaktır. Aksi halde hal-

kın turizm faaliyetlerine ve turiste karşı tepki göstermesi sonuçları doğabilecektir. Bu temel felsefeden hareketle kültürel değerlerin turizme kazandırılması aşamasında da yerel halkın çıkarları göz önünde bulundurulmalıdır. Somut olmayan kültürel miras unsurları turistik ürün olarak geliştirilirken öncelikle yerel halkın kazanımlarının arttırılması yoluna gidilmelidir. Böylelikle bu faaliyetlerden ekonomik kazanç sağlayan yerel halk, turizme olduğu gibi, kazanç sağladığı somut olmayan kültürel miras unsuruna karşı da sahiplenici bir tutum sergileyecektir. El sanatları, yerel mutfak, maniler, türküler, festivaller gibi unsurların her biri ekonomik kazanç unsurları haline dönüştürüldüğünde kaybolma riski de azalacaktır. Ancak kültürel miras unsurlarını turist kullanımına sunma aşamasında ilgili *kültürel mirasın orijinalinin korunmasına dikkat edilmelidir*. Bir halk oyunu, yemek, el sanatı gibi kültürel unsurların turist ilgisini çekecek forma dönüştürülmeye çalışılırken orijinal formunu kaybetmemesi için gerekli özen gösterilmelidir. Kültürel miras unsurlarının sunum şekli de önemlidir. *Bir kültürel miras ne kadar özenli sunulur ise turist tarafından da o kadar değerli algılanacaktır*. Sıradan sunumlar kültürel miras unsurlarının da sıradan ve değersiz algılanmasına neden olacaktır. *Bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta da kültürel miras unsurlarının deneyimlenmesinin sağlanmasıdır*. Günümüzde turistler, ziyaret ettikleri bölgelerin kültürel değerlerini sadece gözlemlemekle kalmayıp, denemek de istemektedir. Halk oyunları, el işçiliği, müzik aletleri, yemekler vb. birçok kültürel unsurun turistlere deneyimlendirilerek pazarlanması mümkündür. Yerel halk için ekonomik kazanç sağlanması, orijinalinin korunması, özenli sunum ve kültürel mirasın deneyimlenmesinin sağlanabilmesi durumunda somut olmayan kültürel miras unsurları hem daha etkin turistik ürünler haline dönüşmüş olacak hem de turizmin olumsuz etkilerinden minimum düzeyde etkilenecektir. Aşağıda bazı kültürel miras unsurları üzerinden örnekler verilmeye çalışılmıştır.

Mevlana sema gösterileri: Mevlana ve Mevlevilik tüm dünyada ilgi gören kültürel miraslarımızdır. Mevcut durumda özellikle Şeb-i Arus haftasında Mevlana etkinliklerinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Ayrıca özel-

likle Kapadokya bölgesinde gerçekleştirilen Türk Gecesi etkinliklerinde sema gösterileri vazgeçilmez unsurlardandır. Ancak Şeb-i Arus haftasında gerçekleştirilen sema gösterileri her ne kadar etkili ve özenli sunumlar içerse de Kapadokya bölgesinde gerçekleştirilen organizasyonlar için bunu söylemek mümkün değildir. Bölgede gerçekleştirilen Türk Gecesi organizasyonları içkili eğlence organizasyonlarıdır. Bu tip organizasyonlarda halk oyunları, yerel oyunlar, tiyatral gösteriler gibi kültürel unsurların sunumu uygun olabilmekle beraber dini tema içeren sema gösterisinin sunumu özensiz bir durum yaratmaktadır. Dolayısıyla turist de sema gösterilerini ve Mevleviliği “sıradan” algılamaktadır. “Mevlana 800. Yıl Oratoryosu” gibi farklı etkinlikle hem sema gösterilerinin daha modernize edilerek turistik ürüne dönüştürülmesini sağlayacak hem de turistler gözünde daha “değerli” olarak algılanmasına neden olacaktır.

Türk Kahvesi: Özensiz sunum problemlerinden biri de Türk Kahvesinde karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde turizm amaçlı faaliyet gösteren pek çok konaklama tesisinde Türk kahvesi sunumu yapılmaktadır. Ancak bu sunumların diğer sıradan sıcak içecekler gibi yapıldığı gözlemlenmektedir. Hatta birçok konaklama tesisi teknolojinin de gelişmesiyle hızlı Türk kahvesi yapma makineleri kullanmaktadır. Ancak Türk kahvesinin hazırlanışı, sunumu, içimi ve içim sonrası ile bir somut olmayan kültürel miras olduğu unutulmamalıdır. Kahve çekirdeklerinin çekilerek Türk kahvesi için uygun hale getirilmesinden başlanarak, kahvenin közde pişirilmesi, yanında bir bardak su ve iki adet çifte kavrulmuş lokum ile birlikte otantik dekore edilmiş bir mekanda sunulması, kahveden önce bir yudum su içilerek ağzın temizlenmesi, ardından kahve içiminden sonra fal bakılması gibi bir bütün halinde Türk kahvesinin ürünleştirilmesi hem Türk kahvesi geleneğinin kaybolmasını önlemek açısından faydalı olacak hem de bu kültürel mirasın daha özenli sunumuyla hak ettiği değeri bulmasını sağlayacaktır.

Karagöz/Nasrettin Hoca/Keloğlan: Somut olmayan kültürel miras içerisinde masallar ve fıkraların çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Aynı şekilde gölge oyunları olarak

da özetleyebileceğimiz Karagöz oyunları da Anadolu'nun somut olmayan kültürel miras unsurları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ancak hem fıkralara, masallara konu olan Nasrettin hoca ve Keloğlan karakterlerinin hem de Karagöz oyunlarının günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını ifade etmek maalesef yanlış olmayacaktır. Söz konusu bu kültürel mirasın korunabilmesi için Türk eğitim sistemi içerisinde bu ve benzeri yerel unsurlara yer verilmesinin önemi büyüktür. Turizmde ise bu unsurların özellikle çocuk animasyonlarında kullanılacak birer turistik ürün haline dönüştürülmesi mümkündür. Günümüzde resort otellerin hemen hemen tamamında animasyon ekipleri bulunmaktadır. Bu ekipler tatile gelen yetişkinlerin hoşça vakit geçirmelerini sağladıkları gibi turistlerin çocukları için de özel programlar düzenlemektedirler. Ancak bu programlarda yerel unsurlardan yeterince faydalanılmadığı gözlemlenmektedir. Nasrettin hoca fıkraları, karagöz oyunları, Keloğlan masalları, Anadolu çocuk oyunları gibi pek çok kültürel miras unsuru turistlerin dillerine çevrilerek turist çocuklarına aktarılabilir. Böylece hem bu unsurların kaybolmasının önüne geçilmiş olunacak hem de söz konusu kültürel mirasımızın uluslararası tanıtımı için önemli bir adım atılmış olacaktır.

Türk Mutfağı: Türk mutfağı, Anadolu'nun her bölgesine yayılmış farklı lezzetleri ile dünya mutfakları içerisinde ilk sıralarda yer alan bir zenginliğe sahiptir. Bu zenginliğimiz gerek Türkiye ve Avrupa'ya yayılmış restoranlar tarafından, gerekse turizm işletmeleri tarafından dünyaya tanıtılmaya çalışılmaktadır. Özellikle otellerde düzenlenen Türk Gecesi organizasyonlarında Türk mutfağına özgü yemekler turistlere tanıtılmaya çalışılmaktadır. Turistlerin önemli bir kısmının da farklı tatlar denemekte çekineceğini düşünen konaklama işletmeleri, mutfaklarında daha çok universal yemeklere ağırlık vermekte, sadece özel gecelerde yerel mutfakları sergilemektedirler. Kimi konaklama işletmelerinde ise balık restoranı, Çin restoranı, İtalyan restoranı gibi alakart restoran alternatifleri içerisinde Türk restoranının da yer aldığı gözlemlenmektedir. Turistlerin yerel tatlar konusunda çekince gösterebilecekleri haklı bir endişedir. Bu nedenle konak-

lama işletmelerinin açık büfelerini bu kaygıya uygun bir şekilde oluşturmalarına hak vermek gerekir. Ancak Türk yemeklerinin de bu büfelerde belli oranlarda yer alabilmesi, bu tatları denemek isteyenler için faydalı olacaktır. Açık büfeye yerleştirilen yerel bir yemeğin içindekilerin ve yapılaş tarifi de kısaca yanına yazılması etkili bir yöntem olabilecektir. Ayrıca otellerde “hobi mutfakları” oluşturulup bu mutfaklarda dileyen turistlere mantı, gözleme, karnıyarık, yaprak sarma gibi geleneksel Türk yemeklerinin yapımı uygulamalı olarak gösterilebilir. Böylelikle turistlerle hem yemek yapımını hem de kendi yaptıkları yerel yemeklerin lezzetlerini deneyimleme imkanı bulacaklar ve ülkelerine döndüklerinde yakın çevrelerine bu yemekleri yaparak denetme imkanı bulacaklardır. Türk mutfağının uluslararası alanda tanıtılması için bu ve benzeri yöntemler oldukça etkili olabilecektir.

El Sanatları: Sedef kakma, ebru, oya işleme, halı dokuma, telkari, ahşap işçiliği ve daha pek çok Türk el sanatı sıralamak mümkündür. Her ne kadar yapılan iş sonucu elde edilen ürün somut olsa da yapım süreci nedeniyle bu unsurlar da somut olmayan kültürel miras unsurları içerisinde değerlendirilmektedir. El sanatlarının özellikle turistler için hediye olarak eşya olarak sunulduğu ülkemizin pek çok bölgesinde gözlemlenmektedir. Her ne kadar çok başarılı hediyelik eşya uygulamaları mevcut olsa da maliyetlerin azaltılabilmesi için özellikle seri üretim ürünlerin el işçiliği ürünlerin yerini almaya başladığı da gözlemlenmektedir. El sanatlarını koruyabilmenin temel koşulu, bu işçilikleri yapan insanlara ekonomik kazanç sağlamaktır. Telkari, hat, künde-kari gibi sanatları gerçekleştirenlerin bu sanatlar ile geçimlerini sağlamaları mümkün olmadığı bu sanatları yapmaya devam etmeleri de beklenemez. Seri üretim ürünlerin yerine daha değerli olan el işçiliğinin hediyelik eşya yapımında kullanılması bu sanatları gerçekleştiren insanlara ekonomik kazanç imkanı sunacaktır. Ayrıca, Türk mutfağında önerildiği gibi el sanatlarında da söz konusu sanatları yapmanın turistlere öğretilmesi yoluna gidilebilir. Böylelikle deneyimleme imkanı bulan turistler onlara öğrettiğimiz sanatların birer uygulayıcısı olma imkanına da sahip olacaklardır.

Ramazan Eğlenceleri: Osmanlı İmparatorluğundan günümüze Ramazan akşamları gerçekleştirilen eğlence organizasyonları sahip olduğumuz somut olmayan kültürel miras unsurlarının en önemlilerinden biridir. Her ne kadar günümüzde çoğu unutulmuş olsa da iftar vakti başlayıp sahura kadar devam eden eğlence organizasyonları Türklerin sosyal yaşamlarının önemli bir parçası olmuştur. Her yıl bir ay boyunca süren bu eğlencelere yeterli önem verilmediğinden diğer somut olmayan kültürel miras unsurları gibi unutulmaya yüz tutmuştur. Günümüzde bu alanda İstanbul ve Ankara gibi kimi şehirlerimizin bazı belediyeleri bu eğlenceleri yaşatabilmek için önemli çabalar sergilemektedirler. Bu organizasyonların yaygınlaştırılması, ulusal ve uluslararası boyutta tanıtımının yapılması ramazan eğlencelerinin varlığını koruyabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Ramazan eğlencelerinin yaygınlaştırılmasının aynı zamanda kıyı bandında yoğunlaşmış olan turizm faaliyetinin iç şehirlerimize de taşınmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Festivaller: Ülkemizin çoğu bölgesinde yılın belirli zamanlarında yerel festivaller ve organizasyonlar düzenlenmektedir. Mesir macunu festivali, yayla festivalleri, Kırkpınar organizasyonu vb. bu organizasyonların tanıtımı yeterince yapılamadığından çok yerel kalan organizasyonlardır. Pek çok organizasyon da katılımcı sayısının giderek artması, yerel yönetimlerin kaynak yetersizliği nedeniyle kesintiye gitmesi gibi nedenlerle kaybolmaya yüz tutmuş durumdadır. Söz konusu bu festivallerin daha profesyonel organizasyonlar haline dönüştürülmesi ve uluslararası alanda tanıtımının yapılması onların yaşatılabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Özellikle paket tur organizatörleri olarak adlandırılan tur operatörlerinin paket turları içerisinde festivallere yer vermelerinin sağlanması, dünya çapında ünlü kişilerin festivallere davet edilmesi gibi çalışmalar bu tip organizasyonların varlıklarını sürdürmeleri konusunda önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmada ülkemizin sahip olduğu somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunabilmesi için turistik ürün olarak değerlendirilmeleri önerisinde bulunulmuş, bu öne-

riye paralel olarak yedi kültürel miras unsuru üzerinden alternatif turistik ürün geliştirme yöntemleri önerilmiştir. Literatür taraması sürecinde somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak değerlendirilmesi alanında yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalara örnek teşkil edeceği düşünülmektedir. Kuşkusuz ülkemizin sahip olduğu pek çok somut olmayan kültürel miras ögesi için pek çok farklı ürün geliştirme alternatifleri sunmak mümkündür. Ancak bunu yaparken temel amacın kültürel mirasın metaya dönüştürülmesi değil, korunması olduğu unutulmamalıdır. Alanda yapılmış ilk çalışma olması ve konuya akademisyenlerin ilgisini uyandırma amacı gütmesi nedeniyle bu çalışma gerek somut olmayan kültürel miras kavramına, gerekse alternatif turistik ürün geliştirme stratejilerine genel bir bakış açısı çizmiştir. Bu alanda her bir kültürel miras unsuru için spesifik olarak ayrı ayrı ürün geliştirme stratejilerinin üretilmesi gerektiği muhakkaktır. Alanda yapılacak çalışmalar bölgesel olarak somut olmayan kültürel miras unsurları üzerinde de yoğunlaşabilir.

Kaynakça

- BRIGGS, A. (2007) Kültür, Çev. Sevim Kebeli, *Milli Folklor*, s. 74, ss. 99.
- EKİCİ, M. (2004). Bir Sempozyumun Ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi, *Milli Folklor Dergisi*, yıl 16, sayı 61.
- ERGİN, M. (1986) *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- GÜLCAN, B. (2010). Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, c.2, s.1,ss. 99-120.
- KAFESOĞLU, İ. (1992) *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- KOLAÇ, E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç Ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi, *Milli Folklor*, y.21, s.82, ss. 19-31.
- ÖZTÜRK, Y., YAZICIOĞLU, İ., (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, s:183-195.
- SEZGİN, O.M. (2001) *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- TURAN, Ş. (1994) *Türk Kültür Tarihi; Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Eorenselliğe*, 2.b. Ankara, Bilgi Yayınevi.
- UYGUR, S. M. ve BAYKAN, E. (2007) Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar üzerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 2, ss. 30-49.
- ___/___ <http://www.tdk.gov.tr>. (erişim tarihi: 01.02.2013)
- ___/___ <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,13223/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-calismalari.html> (erişim tarihi: 01.02.2013)
- ___/___ <http://www2.unwto.org/> (erişim tarihi: 01.02.2013)
- ___/___ <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/TR,15227/istatistikler.html> (erişim tarihi: 01.02.2013)
- ___/___ TUISAD (2012) *Sürdürülebilir Turizm Raporu*, Sis Matbaacılık, İstanbul.